FUNDAMENTELE IDEOLOGICE ÎN ACTIVITATEA INSTITUTULUI DE ISTORIE, LIMBĂ ȘI LITERATURĂ (1946–1958)

Anghelina NAGARĂ,
Facultatea de Istorie și Filosofie

CZU: 94:061.62(478)”1946/1958” *nagara.anghel@gmail.com*

Știința istorică sovietică a apelat la o serie de mituri și de falsificări, pentru a legitima puterea politică și de a asigura expansiunea statului sovietic. Acest subiect a fost obiectul cercetărilor istoriografice atât în perioada sovietică, cât și în cea actuală.

De la bun început, se cuvine de a sublinia faptul că în Uniunea Sovietică nu a existat o știință istorică autonomă. Aceasta a fost mereu la cheremul factorului politic și a fost instituționalizată cu scopul de a legitima puterea sovietică, dar a fost instrumentalizată și în scopuri propagandistice. Principala linie ideologică o reprezenta curentul marxist-leninist – concepția filosofică de bază conform căreia motorul istoriei este lupta eternă dintre „asupriți” și „asupritori”. Fiecărei perioade istorice îi erau rezervați exploatatorii și exploatații săi. Marxism-leninismul avea o viziune îngustă asupra procesului istoric, iar cheia interpretativă o constituia factorul economic și conceptul materialismului dialectic. De altfel,unul dintre cei mai cunoscuți istorici ai secolului al XX-lea – Eric Hobsbawm –a afirmat că Marx voia să dovedească *a priori*că un anumit rezultat istoric, comunismul, era inevitabilul factoral dezvoltării istorice. Dar nu este nicidecum clar că acest lucru poate fi dovedit printr-o analiză istorică științifică[1, p. 220].

Urmând logica interpretativă de mai sus, vom caracteriza situația Basarabiei. La momentul anului 1940, după ce teritoriul dintre Nistru și Prut a fost anexat la URSS a demarat un proces amplu și total de sovietizare. Procesul a avut mai multe dimensiuni: ideologică, economică, culturală și politică. În domeniul politic s-a produs monopolizarea spațiului public de către Partidul Comunist, iar pe eșichierul ideologico-cultural a început rusificarea și deznaționalizarea. Așadar, s-a creat o bază fertilă pentru extinderea propagandei „moldovenismului” asupra populației locale. În acest scop, folosirea istoriei ca instrument de îndoctrinare a fost

promovată prin intermediul Institutului de Istorie, Economie, Limbă şi Literatură, transferat de la Tiraspol la Chişinău și subordonat Sovietului-Comisarilor Poporului al RSS Moldovenești [2, p.29].

Pe acest fundal, în 1946, este fondat Institutul de Istorie, Limbă și Literatură în cadrul Bazei Moldoveneștia Academiei de Științe din URSS. În zorii activității sale, instituția s-a confruntat cu o insuficiență acută de cercetători. Personalul științific trecea o verificare riguroasă. În acest sens, în procesul angajării specialistului o atenție sporită se acorda identificării prezenței sau lipsei viitorului angajat pe teritoriul „ocupat" în perioada interbelică și celui de al Doilea Război Mondial, dacă a avut contacte ori nu cu „fasciştii români și germani"[2, p. 32]. Este oportun de menționat că personalul instituției era instruit prin intermediul concepției marxist-leniniste, iar metodologia de lucru și de cercetare pivota în jurul acestui curent. În linii generale, instruirea se desfășura sub monitorizarea neobosită a organelor de partid și după caz a structurilor de securitate.

Fundamentul ideologic de bază al Institutului de Istorie, Limbă și Literatură îl constituia introducerea și argumentarea „teoriei moldovenismului". Moldovenismul este un concept istorico-politic introdus cu scopul de a crea un fundament științific pentru despărțirea în timp și spațiu a moldovenilor și valahilor. Cu alte cuvinte, promotorii moldovenismului susțineau dihotomia identitară a românilor și moldovenilor ca două popoare diferite. Curentul susținea că geto-dacii romanizați care trăiau în regiunea dintre Dunăre, Nistru și Carpați s-au sintetizat cu slavii răsăriteni, înfăptuind *etnogeneza moldovenească.* După cum putem intui, aceste ipoteze au cunoscut numeroase avataruri și interpretări realizate cu scopul de a demonstra „științific" continuitatea slavă în spațiul prutnistrean.

După moartea lui Iosif Stalin a avut loc o revigorare a gândirii istorice autonome. Campaniile ideologice pe care el le-a inițiat au mai continuat din inerție până în 1954, scăzând apoi, treptat, din intensitate şi luând alte forme de promovare a ideologiei comuniste [3, p. 359].Relaxarea s-a exprimat prin organizarea conferințelor comune ale istoricilor din Chișinău, Iași și București începând cu 1958. În contextul dezghețului hrușciovist, s-au produs mai multe dezamorsări pe segmentul ideologic, dar treptat a fost reintrodusă cenzura pentru a nu admite o liberalizare masivă a gândirii academice, ceea c constituia un atentat la adresa regimului.

În concluzie, instituțiile de învățământ superior, precum Institutul de Istorie, Limbă și Literatură a fost pepiniera ideologică de bază, care a legitimat prezența puterii sovietice și a livrat argumente importante în perpetuarea regimului comunistîn spațiul pruto-nistrean. Teza centrală în jurul căreia a pivotat cercetarea istorică a fost stabilirea legăturilor seculare dintre populația romanizată și slavi, iar mai târziu dintre moldoveni și poporul rus. Aceste abordăriideologice au stat la baza cercetării de la Institutul de Istorie, Limbă și Literatură și au fost instrumentalizate de către organele de propagandă sovietică, pentru a insufla populației sentimentul apartenenței la spațiul cultural și etno-lingvistic rus.

Bibliografie:

1. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer.*Includerea instituțiilor științifice din RSS Moldovenească în campaniile ideologice staliniste din Uniunea Sovietică (1946–1953)*. În: *Reconstituiri istorice: Civilizație, valori, paradigme, personalităţi : In honorem academician Valeriu Pasat*. 6 noiembrie 2018, Chişinău. CHIȘINĂU, 2018: 2018. pp. 338-365.
2. Hobsbawm Eric. *Despre Istorie*. Chișinău: Cartier, 2017, p. 384.
3. Xenofontov Ion, Prisac Lidia. *File din activitatea Institutului de Istorie, Limbă și Literatură Al Bazei/Filialei Moldovenești a AȘ a URSS (1946–1958)*. În: *Enciclopedica. Revistă de istorie a științei și studii enciclopedice*, nr. 1 (4), 2013, pp. 27-48.

Recomandat
Ion Valer XENOFONTOV, Dr., lect. univ.